

intet underlåtas, som befordrar dess framträdande i värdigaste och skönaste gestalt.

Det är därför livligt att hoppas, att Bror Olssons och Algot Werins skrift anammas av någon eller några av de betrodde män, som komma att delta i höstens kyrkomöte, och såmedelst får avlämna stoff till en värtalig och sakrik motion samt att kyrkomötet i sin helhet (med exempelvis 52 röster mot 2) fattar ett gott beslut: om psalmbokens textrevision.

Bo Sture Wiking.

Psaltarsång eller Psalmodiering på svenska.

Psalmodiering är konsten att utföra psaltarpsalmer och bibliska lovsånger på någon av de gamla psalmtönerna. Denna konst har uråldriga anor i kyrkans historia.

I vår svenska kyrka är psalmodieringens konst tyvärr numera förgäten. Ännu under reformationstiden behärskade man den. I regel utfördes psalmodieringen ännu under 1500- och 1600-talen ur den latinska psaltaren. Tidegården, exempelvis i Liber cantus 1620 och 1623, förutsatte sång ur den latinska psaltaren. Hänvisningarna till psalmerna, vilka skulle följa efter de meddelade antifonerna, göras på latin och ha tydligen avsett någon latinsk psaltare. Undantagsvis meddelas dock begynnelse av den svenska texten till Magnificat: *Mijn Siäl prijsar / etc.* (Se Liber cantus 1620 s. 156).

Detta sista citat visar att man under reformationstiden icke var helt främmande för tanken att psalmodiera på svenska. Ett annat exempel härpå ges oss i Höghandskriften från år 1540 (s. 64), där completoriet för kyndelsmässan har översatts till svenska. Efter den inledande psalmantifonen citeras begynnelseordet till den första av de fyra traditionella completoriepsalmerna: *Bönhör*. Detta hänvisar till den svenska psaltarens psalm 4. Mera än sådan hänvisning behövdes ej; det förutsattes att man hade den svenska psaltaren av år 1536 tillhands och därur hämtade psalmerna, och att man själv kunde lägga texten under melodien. Självfallet har man därvid psalmodierat i enlighet med

de latinska reglerna för psalmodien, vilka regler präster och skolepiltar, som skötte sången, voro väl förtrogna med.

Resterna efter reformationstidens psalmodi äro emellertid mycket sparsamma. Sannolikt har man funnit att de svårigheter, som voro förknippade med att lägga det kantiga, svenska språket under psalmtönen, översteg förmågan.

Erfarenheterna, som samlats under de sista årtiondenas försök att återupptaga psaltarpsalmodien, visar också tydligt, vilka vanskligheter man här har att göra med. Naturligtvis har den bristande förtrogenheten med psalmodieringen över huvud taget varit den stora huvudorsaken till de icke alltid lyckade resultaten. Frånvaron av en från generation till generation fortplantad tradition för själva sångens utförande har gjort att man icke kunnat låta sig nöja med att hänvisa sångarna att sjunga direkt ur psaltaren, så som man sjunger en svensk psalm, vars melodi återfinnes över den första versens text. Vi ha över huvud taget icke fått en tillräckligt ingående och i detalj genomförd undervisning om huru den svenska texten lägges in under psalmtönernas enkla melodi, även om ansatser därtill ha gjorts av *K. Peters* i *Den gregorianska sången* (1930 s. 138 ff.) och nu senast av *A. O. T. Hellerström* i *Liturgik*² (1940 s. 271) och i *Kyrkans traditionella sång* (1945 s. 42 ff.)

Vid utgivandet av psalterier har man därför nödgats förfara så att hela psalmens text, vers för vers, har utskrivits under psalmtönen. Detta har medfört de otympliga och utrymmeskrävande och därför dyrbara uppställningarna av antifonalena. Det har också som regel inneburit att redaktören av psalteriets musik icke redovisat för de principer, som han i detalj följt vid textens underläggande under melodien. Kanske har ej heller redaktören klargjort dessa principer för sig själv. Endast på så sätt förklaras de inkonsekvenser, som utan svårighet ofta kunna påpekas i olika verk och som visa sig däri att likartade, ja t. o. m. samma verser, fått olika behandling på olika ställen. Sådant ger givetvis den uppmärksamme sångaren ett intryck av villkorlighet och godtycke, i vidrigaste fall av slarv. Där de allmänna principerna saknas nödgas redaktören att lita till sitt öra, så snart han kommer till mera invecklade fall och kören och sångaren står med den obesvarade frågan: varför skall denna kadens behandlas på detta sätt, då en likartad behandlas på ett annat sätt. Eftersom vi därtill inom landet ha skiftande betoningsför-

hållanden i olika dialekter, kan detta medföra att en del egenartade fall i psalterierna få sin förklaring av redaktörens personliga tungomål, som kan ha avsatt en alltför bjärt färg på hans verk. Detta är knappast riktigt i utgåvor, som avse inte bara en viss trakt utan hela landet.

Framför allt: idealet borde vara att kören lär sig inte att sjunga efter de noter, som finnas tryckta i psalteriet, eller i antifonalet, utan att den lär sig principerna för psalmodiering och sjunger direkt ur textboken.

Det vore nu lätt att exemplifiera de ovan påtagliga inkonsekvenserna vid psalmodieringen ur samtliga verk, som sett dagen i Sverige under de sista årtiondena: Vesperale I och II, 1914, Vesperale med Psalterium av år 1925, Tidegårdens olika upplagor (som i det följande förkortas Tg) samt Mässbok II av år 1945 (förkortas Mb II).

Jag undantar icke de olika upplagorna av Tg från kritiken. Men det kan törhända få tillfogas ett par ord till förklaring. Det första completoriet i tidegårdens rätt långa serie sammanställdes år 1923. Då hade utgivarna ingen anledning att genomtänka hela detta stora komplex av problem. Ingen av dem anade att de efter tjugo år skulle stå inför uppgiften att utge ett fullständigt antifonale till veckans och kyrkoårets tidegärder. Ingen av dem hade andra läromästare än de utländska protestantiska eller romerska auktorerna. I Sverige hade frågan om huru psalmodieringen skulle utföras icke diskuterats. Detta har föranlett att Tgs olika utgåvor, som kommit etappvis, ofta med ganska långa mellanrum, inbördes sakna konsekvens i behandlingen av psaltarsången. Det efterföljande bör betraktas som ett försök att nu, inför den vidgade uppgiften, komma till klarhet om psalmodieringen på svenska. Dess svårigheter och problem ha under arbetet med tidegården kommit att framstå allt klarare. Det är behovet av klarhet och reda i detta avseende som har föranlett undersökningen, icke önskan om strid med dem som tilläventyrs kommit till andra ståndpunkter.

Psalmodieringen och det svenska språket.

Frågan om psalmodieringen på svenska är först ett spørsmål om vårdat svenskt uttal. Vare sig man läser eller sjunger psaltaren, hänger hela utförandet på behandlingen av språket. Endast

stor uppmärksamhet på texten, dess uppbyggnad, dess innehåll och dess verbala form kan rädda tidegården, den lästa som den sjungna, från förfall och från en berättigad kritik för tanklös och mekanisk prestation.

Också här resa sig svårigheter beroende bl. a. på grund av att svenskan omsluter många dialektala differenser. Inte minst gäller detta betoningsförhållandena, vilket ur psalmodieringens synpunkt är av avgörande betydelse. För att på denna punkt komma till någon slags enighet i en diskussion, som ändå har många svårigheter, torde det vara nödvändigt att fastslå att Svenska Akademiens Ordbok får gälla som auktoritet för vad som är god svenska. Jag utgår i varje fall därifrån i det följande.

Här behöver nu främst framhållas en rad i liturgiskt språkbruk mycket ofta förekommande språkfel, som fått slinka med in i psalterierna och som ofta ytterligare understrykas vid utförandet.

Några exempel må andragas bland de vanligaste:

Ordet *Allsmäktig* bör, naturligtvis, vid föreläsandet betonas analogt med sin motsats *Vanmäktig*, alltså med tydligt huvudtryck på första stavelsen. Det är ju för övrigt enligt den svenska ljudläran regeln i svenskan att den första stavelsen ojämförligt oftast erhåller huvudtrycket.

Ordet *missgärning* skall, analogt med synonymen *ogärning* likaledes erhålla huvudtonvikten på första stavelsen. Detta ord förekommer ofta i psaltarpsalmerna i slutet av vershälfterna så att det kommer att placeras under kadenserna. Det skall då beaktas att första stavelsen placeras under accentnot. Placeras däremot den andra där, så framtingas den felaktiga betoningen *missgärning*. Denna felaktiga betoning genomföres, så vitt jag kunnat finna, konsekvent i Psalterium 1925 (Se Ps. 32:5, 51:4 m. fl. och i Mb II. Ps. 32:2). Jfr Tg:torsdagens completorium.

Ordet *ogudaktig* erhåller huvudtrycket på första stavelsen, och den vanställande talspråksformen med tonvikt på tredje stavelsen bör sorgfälligt motarbetas i allt liturgiskt språkbruk. Vad vi här sagt gäller även andra ord med sammansättningsstammen *-aktig*, framför allt *delaktig* (jämför de mindre slitna och därför i regel korrekt uttalade *trälaktig*, *varaktig*, *småaktig*).

Alldeles speciell uppmärksamhet tarvar det teologiskt ytterst innehållsdigra ordet *rättfärdig* (jämför uttalet *lättfärdig*) och *rättfärdighet*, där en ingrodd kyrklig ovana men även vissa fysiskt-fysiologiska förhållanden förflyttat betoningen från det i inne-

hållsligt avseende avgörande prefixet till den ofärgade stammens första stavelse, varigenom ordets utomordentliga innehåll ej får sitt uttryck i uttalet. Här har såväl Vesp. 1925 som Mb II, så vitt jag kunnat finna konsekvent förlagt betoningen till fel stavelse. (Ex.: Ps. 116:5).

I all synnerhet bereder substantivet svårigheter. Detta avspeglas i Mb II vid underläggandet av texten till Benedictus. I VI och VII psalmttonerna har man läst ordet rättfärdighet med tonvikt på den första stavelsen, men i VIII med tonvikt på den andra. Samma inkonsekvens återfinnes i Tg t. ex. i påskens och himmelfärdsdagens laudes.

Andra exempel på svårigheten av en konsekvent betoning finnes i Mb II vid läsning av ordet *ovänner* i Benedictus, där man i regel korrekt lägger tonvikten på första stavelsen, men vid den VIII pst. tvingar fram läsningen med tonvikt på andra stavelsen. Annat exempel är i Mb II ordet *ansikte* (Ps. 90:8 och 96:6). Likaså erhåller ordet *ostrafflighet* i Ps. 84:12 betoning på andra stavelsen emot korrekt, svenskt språkbruk. Tg:s försök att undgå svårigheten, i söndagens matutin, är icke tillfredsställande. I Ps. 108:4 har ordet *folkslagen* alldeles i onödan av Mb II erhållit den fula betoningen på andra stavelsen. Ordet *tacksägelse* i Ps. 95:2 har betoning på andra stavelsen såväl i Vesp. 1925 som i Mb II. Likaledes *enfaldig* i Ps. 116:6 (jämför uttalet av *mångfaldig*).

För de sammansatta verben gäller som regel enligt svensk ljudlära att betoningen ligger på prefixet, om detta icke är *för-* eller *be-* (*förstå*, *begripa*). Här är det nu mycket intressant att iakttaga att vanliga verb, som äro gångbara i vanlig prosa, behålla denna korrekta betoning i liturgiskt språkbruk, medan däremot de verb, som ofta nötas i liturgien fått en förvänd betoning, som icke sällan verkar irriterande på den kultiverade åhöraren. Hit hör *upplyfta* (Tänk på Sursum corda) *upphöja*, *mottaga*, *tillräkna*, *åkalla*, som alla skola behålla betoningen på första stavelsen. Ur den mycket talrika floran av exempel härpå må endast ett framdragas *upphöja* i Ps. 118:28 i Vesp. 1925 och Mb II.

Liknande vanskligheter erbjuda orden *omvälvedes* (Ps. 46:3), som i Vesp. 1925 har felaktig men i Mb II riktig betoning; ordet *omvärvde* (Ps. 18:5), som har alldeles analoga betoningsförhållanden som *omvälvedes*, behandlas däremot i Mb II så att betoning framtingas på andra stavelsen. Jämför också ordet *omslöto* i nästa

vers. Likaså i Mb II *omgjordat* i Ps. 93:2, *infria* i 56:13, *nedfalla* i 95:6. Däremot äro orden *uppstå* och *utforskar* i Ps. 139:1, 2 riktigt behandlade såväl i Vesp. 1925 som i Mb II.

Man kan också jämföra behandlingen av ordet *åkallar* i Mb II vid Ps 18:4, där betoningen på andra stavelsen framtvingas, medan korrekt betoning erhålles i Ps. 116:2.

Vad här ovan framhålles vill vara ett påpekande av nödvändigheten av att betoningsförhållandena i det svenska språket noggrant uppmärksammas, såväl vid underläggandet av texten som vid själva utförandet.

Psalmttonernas uppbyggnad.

Ett kortfattat försök till beskrivning får kanske göras här.

Psalmttonerna bestå av två vershälfter, av vilka den första inledes med ett initium, bestående av två eller tre noter, resp. neumer, varefter recitationen av psalmversen fortskrider på tenor, den förhandenvarande kyrkotonartens dominant, och så slutar första halvversen med en kadens kallad mediatio, bestående av en eller två toner eller neumer, vilka äga musikalisk accent, och som normalt efterföljas av en eller två icke accentuerade noter. Består mediatio av endast en accentuerad not kan den i psaltarpsalmodien förberedas av en eller flera noter, resp. neumer. Första halvversen kan avbrytas av flexa (ordet betyder nigning) och den utföres så att en eller två obetonade stavelser sjungas på den närmast lägre tonen under tenor, om denna är en helton, eljest på tersen under.

Den andra halvversen består av tenor i alla psalmtoner, utom Tonus peregrinus, den samma som i första halvversen, och av slutkadensen kallad finalis. Denna är uppbyggd på samma sätt som mediatio. (I det följande betecknas den accentnot i mediatio, resp. finalis, som ligger närmast halvversens slut, som accentnot A, och som accentnot B, den som ligger längre från slutet. Den stavelse, som placeras under accentnot utmärkes med / före stavelsen.)

Svårigheterna vid underläggandet av texten hänföra sig till halvversarnas slutkadenser. Initiet bereder inga vanskligheter. Under detsamma fogas de första stavelserna i versen rent mekaniskt. Flexan bereder ej heller vanskligheter. Den kan även utgå. Mb

II har sålunda konsekvent uteslutit den, medan Vesp. 1925 och Tg upptagit den.

De båda halvversernas avslutande kadenser utgöra musikaliskt sett rytmiska höjdpunkter och stödjepunkter i den enkla psalmtönens musikaliska linje.

Svårigheten ligger nu däri att kadensernas accentuerade noter, för att sångens rätta rytm skall kunna utpräglas, normalt kräva att under dem läggas betonade stavelser och att dessa sedan efterföljas av obetonade stavelser, en eller två. I finalis med två accentnoter är det mest tilltalande när accentnot A dynamiskt framhäves starkare än accentnot B.

I latinet är det i regel lätt nog att få musikens och textens accenter att sammanfalla. Romarspråket lyder den lagen att, som regel, en betonad stavelse följes av minst en men högst två obetonade stavelser. Detta gäller ofta också för svenskan, men långt ifrån alltid. Därtill kommer att svenska har flera än två slags expiratorisk accent.

Angelägenheten att förena språkets och den musikaliska rytms krav föranledde K. Peters i Den svenska sången s. 138 ff. att förorda användande av t. o. m. tre oaccentuerade noter efter en accentnot i de fall, då så krävdes. En sådan åtgärd kan ej heller ur historisk synpunkt betraktas som alldeles omotiverad. Exempel ur medeltida tonarier givas på tre obetonade stavelser efter accentnoten också i latinet. Editio vaticana tillstädar emellertid icke detta, men detta kan icke vara förpliktande för svenska förhållanden.

Från Peters teoretiska utgångspunkt försökte utgivarna i Tg att komma tillrätta med vissa kadenssvårigheter. Spår härav återfinnas ännu t. ex. i söndags completorium: Ps 91:6 (middagens sken), v. 11 (befallning om dig), v. 14 (befria honom). I samtliga dessa exempel ha tre obetonade stavelser insatts efter accentnoten. Dessa fall ha vid omtryck fått stå kvar intill nu i Tg, men i senare redigerade utgåvor ha sådana övertaliga oaccentuerade noter ej införts.

Orsaken härtill är den praktiska erfarenheten, som visat att en betydlig fara föreligger för att kadenser med intill tre oaccentuerade noter efter accentnoten vid utförandet gärna förtyngas och ej blott bilda den dynamiska höjdpunkten i halvversen, men bli en veritabel »Sitzbank». Den smidiga och flytande recitationen hindras av alltför tunga frasslut. Det har därför av rent praktiska

skäl ansetts lämpligt i Tg att acceptera den romerska regeln om högst två noter efter accentnoten. Här har alltså Tg närmat sig den praxis, som Hellerström anvisar i Kyrkans traditionella sång och som upptagits i Mb II.

Emellertid bör det påpekas att det finnes fall då den naturligaste recitationen vinnes med tre accentuerade noter efter accentnoten. Ett enda exempel. Placeras Ps. 46:4 i en dubbelaccentuerad accent så flyter texten vackrast fram på detta sätt:

om än dess vågor/brusade och/svallade.

Nu måste den utföras sålunda:

om än dess vågor brusa/de och /svallade.

Det senare utförandet tarvar betydligt mycket större omsorg vid framförandet än det förra och visar också att regeln om högst två accentuerade noter efter accentnoten understundom medför att man måste avstå från kravet på att accentnoten skall dynamiskt framhävas. Den sista stavelsen i ordet *brusade* i det ovan meddelade exemplet kan under inga omständigheter erhålla betoning vid läsning och kan därför ej heller tillföras musikalisk accent vid sången, om man inte är beredd att begå våld mot det svenska språkets lagar.

Men ett upphävande av den musikaliska accenten i kadensen kan nödvändiggöras även i många andra fall. Ett exempel kan belysa detta. Placeras Ps. 91:1 i kadens med dubbel accent så får den förvisso följande behandling:

Den som sitter under den/Högstes /beskärn.

Under accentnoten A inträder här en absolut trycksvag stavelse, även om man teoretiskt skulle kunna tänka sig att den erhålla någon slags musikalisk betoning så låter detta sig icke pratiskt genomföras. Ingen kör torde kunna utföra det konststycket att förlägga accenten på annan stavelse än den sista i satsen. Accentnoten A får alldeles samma musikaliska kvalitet som den föregående accentuerade noten.

Teoretiskt avvisas visserligen ett sådant utförande exempelvis av Hellerström. I Kyrkans traditionella sång (s. 43) skriver han »Accentnoten lägges helt på den stavelse, som har huvudton. När detta icke är möjligt, lägges den på den stavelse, som har biton, varvid närmast föregående stavelse med huvudton dynamiskt framhäves t. ex. helade mig, heliga namn. Efter accentstavelsen får

icke komma flera än två obetonade stavelser. Till följd därav måste accentnoten ibland tilläggas stavelser med mycket svag biton.»

I sak innebär detta att Hellerström kräver att den stavelse, som placeras under accentnot, dynamiskt framhäves, även om den blott har svag biton, varmed han torde avse vad svensk ljudlära kallar trycksvag = obetonad stavelse.

Vid det praktiska utförandet torde det emellertid vara omöjligt, med hänsyn tagen till det svenska språkets speciella förhållanden ifråga om den expiratoriska accenten eller intensiteten, att vidhålla teorien. I sak upphäves kravet på att stavelsen under kadensens accentnoter i dylika fall skall dynamiskt framhävas.

För ytterligare klarläggande av denna fråga torde det vara nödvändigt att göra en kort översikt över

Den expiratoriska accenten i det svenska språket.

Jag följer här framställningen i den lätt tillgängliga *Svensk ljudlära*, som utgivits av *Gideon Danell* (1945. s. 48 ff.). Han påpekar där att det i vårt språk ej stannat vid den stora tuklyvningen i tryckstarka och trycksvaga stavelser, som utmärker andra språk. Inom vardera av dessa grupper kan man urskilja ett par undergrupper. Man får så fyra grader av expiratorisk accent, vilka kunna betecknas med siffrorna 3, 2, 1, 0.

Huvudtryck, som betecknas med siffran 3 tillkommer, blott en stavelse i varje ord, i allmänhet den första stavelsen i inhemska ord: *sta³velse*. Men det är blott vid lexikaliskt uttal (alltså då ordet utsäges för sig själv), som huvudtryck måste förekomma i varje ord. Många ord uppträda i satssammanhanget utan huvudtryck, sammansmältande med ett eller flera andra ord i satsen till en »takt», med ett enda huvudtryck.

Starkt bitryck, som betecknas med 2, tillkommer regelmässigt en stavelse, vanligen den första i ett senare led av ett *sammansatt* ord: *till³hö²ra*, *miss³gär²ning*. En särskild viktig grupp bland de s. k. historiska sammansättningarna äro de talrika orden på några avledningssuffix med starkt bitryck: -dom, -het, -skap, -aktig. o. s. v.: *gud³ak²tig*, *mång³fal²dig*, *kär³lek²*, *gud³dom²*, *god³het²*.

Svagt bitryck, som betecknas med 1, tillkommer i enkla ord med s. k. sammansatt musikalisk accent (eller tonfall) även kallat grav accent, en av de stavelser, som icke uppbara huvud-

trycket, vanligen den sista: ta³la¹. Svagt bitryck kan vid sammansättning, uppstå genom försvagning av starkt bitryck.

Helt trycksvaga («obetonade»), vilka betecknas med 0, äro alla andra stavelser: be⁰ta³la⁰de⁰, mor³go⁰nen⁰, hed³ning⁰-ar⁰na¹.

Denna korta översikt öfver den expiratoriska accenten i svenska språket kan kanske ge oss en förklaring till en del här ovan tidigare gjorda iakttagelser, och hjälpa oss att finna en pålitlig utgångspunkt vid underläggandet av texterna under kadenserna, så att diskussionen kan föras över från de mera subjektiva tyckenas plan till ett objektivt plan.

Förklaring ges här från språkvetenskapligt håll på den otillfredsställelse, som man känner, när ett ord i vilket starkt bitryck följer omedelbart på huvudtryck (ex. *miss³gär²ning*) placeras i en kadens på sådant sätt att stavelsen med det starka bitrycket lägges under accentnoten. Eftersom denna not dynamiskt framhäves, tvingas sångaren vid utförandet av versen, att förflytta huvudtrycket i ordet från den första stavelsen, där den regelmässigt skall förläggas enligt svenskans ljudlagar, till den andra stavelsen och ett felaktigt uttal uppkommer, som skulle kunna betecknas sålunda *miss⁰gär³ning⁰*.

(Det är samma osköna uttal, som uppstår, när ett sådant ord förekommer i jambisk vers och denna vid uppläsningen skanderas: »Från min missgärning två mig väl», Sv. psb. 270:1, Sådana svårigheter förekomma även i tidegårdens hymner. Tidegårdens läsare och sångaren bör då omsorgsfullt akta på att textens accent i sådana fall överordnas versrytmen och den musikaliska accenten. Ex. »Giv tro och sann botfärdighet», ur Hymn på 5 s. i fastan. Observera läsningen av ordet *bot³fär²dig⁰het¹*, som bryter versschemat.)

Vad här har sagts gäller endast när starkt bitryck följer omedelbart på huvudtryck. Skiljas de åt av en eller flera stavelser placeras man stavelsen med starkt bitryck under accentnoten. Exempel: Ps. 1; *planterat vid vattenbäckar*. Insatt under kadens med dubbel accent:

B A
vid /vat³-ten⁰/bäc²-kar.

Har den fjärde stavelsen från slutet huvudtryck, och äro de därefter följande trycksvaga eller om den andra och tredje stavelsen från slutet äro trycksvaga och den sista äger huvudtryck,

så får det ovan angivna underläggandet av texten, som allmänt omfattats, sin teoretiska förklaring: Jag insätter följande exempel under dubbelaccentuerad kadens

Ps. 1:1 på /syn^B³-da^A⁰/res^B⁰våg^A³,

Ps. 91:1 under den /Hög^B³-stes^A⁰/be^B⁰-skärm^A³,

Ps. 2:1 larma /hed^B³ning^A⁰/ar^B⁰na^A⁰,

Likaledes i exempel av denna typ:

Ps. 18:33: du som omgjorda/de^B⁰ mig^A⁰ /med^B⁰ kraft^A³,

Dessa fall böra behandlas på samma sätt vid kadens med en accentnot (självfallet med undantag för mediatio, där den förkortade formen inträder, då sista stavelsen har huvudtryck). Härav framgår alltså att man efter min uppfattning i en finalis med en accentnot skall behandla nedanstående fall på följande sätt:

Psalm 146:6: Herren älskar de rätt^A³fär^B²/di^A⁰ga.

ej: Herren älskar de rätt^A/färdiga.

Ps. 11:6: regna över de o^A³gudak^B²/ti^A⁰ga^B⁰.

ej: över de ogud^A/aktiga.

Det senare sättet att underlägga texten framtvingar betoningen: o^B⁰gud^A⁰ak^B³ti^A⁰ga^B⁰.

Över huvudtaget synes det av erfarenheten bekräftat att man bör verkställa underläggandet av texten under kadens med en accentnot så som vid dubbelaccentuerad kadens.

Psalmodiens huvudregel.

Om vi nu sammanfatta resultaten av vår ovan gjorda undersökning, kunde huvudregeln för den svenska textens underläggande under psalntonernas kadenser formuleras sålunda:

1. Vid kadens med *en* accentnot:

Under den accentuerade noten placeras den tredje stavelsen från slutet räknat, om denna har verklig betoning, och hjälpsnoten inträder; eljest alltid den näst sista stavelsen.

Med verklig betoning menas huvudtryck, eller starkt bitryck, som ej står i omedelbar närhet av huvudtryck.

2. Vid kadens med *två* accentnoter:

Under accentnot A placeras enligt huvudregel 1 den tredje eller andra stavelsen från slutet räknat och därefter förfar man med accentnot B på analogt sätt.

I detta fall brukas huvudregel 1 två gånger, men man räknar alltid från versens slut, baklänges.

3. *Vid mittkadens med en accentnot kan den sista stavelsen i halvversen placeras under accentnoten och den följande bortfalla, dock endast under förutsättning att den sista stavelsen har huvudtryck.*

Denna s. k. mediatio correpta kan inträda endast vid kadens med en accentnot, aldrig vid dubbelaccentuerad kadens. Ej heller kan den förekomma i finalis.

4. *De förberedande noterna, resp. neumerna, före accentnoten placeras över de stavelser, som föregå accentnoten, rent mekaniskt och någon hänsyn tages icke till deras expiratoriska accent.*

Av dessa regler härflyta några följsatser:

I en dubbelaccentuerad kadens kan aldrig förekomma flera än sex stavelser.

När hjälpsnoten inträder efter accentnot måste detta tolkas så att stavelsen under accentnoten har huvudtryck, ej blott starkt bitryck. Den musikaliska och den textliga accenten sammanfaller alltså i detta fall. Förekommer däremot ej hjälpsnot efter accentnoten kan stavelsen under accentnoten äga huvudtryck, starkt eller svagt bitryck eller vara helt trycksvag. Här måste sångaren själv avgöra vilken expiratorisk accent, som tillkommer stavelsen vid utförandet.

Eftersom tredje stavelsen från slutet i nedanstående exempel blott äger starkt bitryck bör enligt denna uppfattning texten inläggas i dubbelaccentuerad kadens på följande sätt, och kadens med en accentnot behandlas på samma sätt:

Psalm 73:3: avund mot de /^Pö³ver⁰mo²/di⁰ga⁰.

och icke: de /^Böver/^Amodiga.

Ps. 66:3: visa — dig /^Bun³der⁰då²/^Anig⁰het¹,

däremot icke: /^Bunder/^Adånighet.

Ps. 65:4: voro mig /övermäk/tiga,
men icke: voro mig /över/mäktiga.

Ps. 31:22: han har bevisat mig sin /underba/ra nåd,
men icke: sin under/bara nåd.

När det förekommer enstaviga ord, som följa på varandra, får man behandla dessa som en »takt», där huvudordet erhåller huvudtryck. Finnes inom en sådan takt tvåstaviga ord av för satssamman-

hanget mindre vikt kunna och bära dessa i regel betraktas som helt trycksvaga, även om orden i lexikaliskt uttal skall tilldeles t. o. m. huvudtryck.

Ex. Ps. 145:9 förbarma sig över /al^Bla^A si⁰/na⁰ verk³. Bör ej behandlas sålunda: /alla /sina verk. Eftersom i sådant fall den på accentnot A följande hjälploten medför att accentnoten dynamiskt framhäves, får stavelsen i satsammanshanget alltför stor expiratorisk accent. Även vid en finalis med en accentnot är ett analogt föredragningsätt att föredraga, alltså utan hjälplot.

Av samma skäl bör man föredraga Ps. 75:11 sålunda,

skall jag/ få^B hug^Aga⁰ av³

och icke sålunda: skall/jag få/ hugga av,

Det senare sångsättet ger ett ytterst oskönt och kantigt resultat, medan det förra medger en lättflytande recitation.

Andra exempel av denna art:

Ps. 145:15: Allas ögon /vänta ef/ter dig,

ej: Allas ögon/vänta /efter dig.

Ps. 138:7: Om ock min/väg går ge/nom nöd,

men ej: min/väg går /genom nöd.

Ps. 91:11 din/fot mot nå/gon sten,

men icke: din/fot mot /någon sten.

I alla de här sist uppräknade fallen måste satsaccenten överordnas ordaccenten.

De ord som över huvud taget kunna behandlas på detta sätt tillhöra dock endast vissa bestämda ordklasser: pronomina (mina, något, ingen), hjälpverb, (hava kunna, vara) prepositioner, konjunktioner, adverb eller ursprungligen sammansatta verb, som upplösts, varvid prefixet behåller accenten (jämför ovan *hugga av* i ex. från Ps. 75:11) samt verb med efterföljande objekt, om detta är starkt betonat (Ex.: Ps. 5:7: du förgör /dem som ta/la lögn, och icke: du förgör /dem som /tala lögn).

Det har varit författarens avsikt att på grundval av en omfattande undersökning av materialet i den svenska psaltaren söka finna principer och regler efter vilka en god svensk psalmodiering

kan ske, med noggrant avlyssnande av det svenska språkets sär-
egna skönhet.

Även om sådana regler kunna och böra formuleras, och måste
formuleras om man skall vinna en konsekvent språkbehandling
vid psalmodieringen, komma ändock många fall att återstå, som
trotsa alla regler. Vår nuvarande översättning av Psaltaren är
tyvärr sådan, att föga omsorg ägnats åt halvversarnas slut.

Det skulle glädja författaren om denna undersökning, som in-
nebär en första redovisning av en undersökning av språket i psal-
taren, kunde ge anledning till en diskussion, genom vilken dessa
ytterst vanskliga problem finge en allsidig belysning och psalmo-
dieringens grundläggande principer bleve formulerade på sådant
sätt att de kunde allmänt omfattas.

Målet för vår strävan måste vara: en vacker, lättflytande och
efter det svenska språkets särart avpassad praxis för psalmodien.

Arthur Adell.

Johan Olof Wallin i översättning.

Att vår störste psalmdiktare översatt och bearbetat en mång-
fald psalmer och därigenom berikat vår psalmskatt är ett känt
faktum. Från strövtågen i de tyska psalmböcker, till vilka han
enligt egen uppgift vänt sig, har han icke återkommit tomhänt.
Till de föreliggande originaltexterna har han förhållit sig synner-
ligen fritt. Liksom man i Danmark menade att Grundtvig »grundt-
vigianiserade» de texter han tog hand om, så skulle man också
kunna påvisa att Wallin flätade in egna älsklingstankar och mo-
tiv i andras originalarbeten. För att här endast beröra en enda
detalj kan nämnas, att vid litteraturhistoriska seminariet i Lund
för Professor Holmberg nyligen framlagts en undersökning, utförd
av fil. kand. S. Nordholm, över ämnet Havs- och resesymboler i
Wallins dikt. Häri påvisas, att även om originalet icke haft dessa
symboler händer det i flera fall att Wallin lägger in dem vid be-
arbetningen.

Ser man nu på de psalmer av Wallin vilka blivit översatta till
andra språk, så är det ett påfallande faktum, att översättarna